

نگاهی به اقتصاد ترکیه

ترجم: عبدالرضا شوکت

در سال ۱۹۸۴ ترکیه ۸۲ میلیارد لیر (۱۶۴ میلیون دلار) در سابقه‌های ناس خرج کردند. ۲۳ میلیارد در اسپورتو (شرط بندی روی سابقه‌های فوتبال)، ۲۵ میلیارد در سابقه‌های ایدوانی و ۲۴ میلیارد در لاتاری ملی.

در حالی که تورم (بیش از ۵۰٪) سرعت پیماندارها را می‌بلعد و سیاستهای اقتصادی تورگوت اورال نخست‌وزیر ترکیه به کاهش سطح زندگی ادامه می‌دهد، مردم کوچک و بازار بیشتر روی ناس خود حساب می‌کنند تا موفقیت دولت.

شاید صندوق بین‌المللی پول جدیدتر از خود اورال نگران اوضاع اقتصاد ترکیه باشد. در اوایل مارس گروه صندوق بین‌المللی پول به سرپرستی جنوهری سیلر نماینده صندوق در ترکیه به مدت دو هفته در آنکارا بود.

دولت ترکیه، که در آوریل گذشته در مورد کتکی یکساله به ارزش ۲۲۵ میلیون SDR (حق برداشت ویژه) معادل ۲۱۶ میلیون دلار به توافق دست یافت، امیدوار بود که قرارداد جدیدی به ارزش ۲۵۵ میلیون SDR یعنی ۲۲۹ میلیون دلار امضا کند. طبق اخبار واصله مذاکره با صندوق بین‌المللی پول دچار تنگنا شده است. به خصوص به این لحاظ که صندوق از کسر بودجه در حال افزایش و کاهش بافتن درآمدهای مالیاتی دولت ترکیه ناخوشند است.

کفته می‌شود از دولت خواسته شده است درآمدهای مالیاتی را افزایش داده و هزینه‌های عمومی را هرچه شدیدتر مهار کند. این موضوع ممکن است کاملاً "به معنای تجدیدنظر نزولی در هدف رشد سالانه ۵/۵٪ در سال ۱۹۸۵ و کاهش یا توقف پروژه‌های عمومی (عمرانی) باشد. چنانچه صندوق بین‌المللی در انجام این اقدامها اصرار ورزد، اعتبار داخلی اورال ضربه شدیدی خواهد خورد.

* Ronnie Margulies. "Get rich quick." *The Middle East*, (May 1985),

رشد مؤثر (برابریزنده) در محصول ناخالص ملی یکی از سلاحيه‌هاى بوده که با آن اوزال
می‌توانست با انتقاد روزافزون بخشهاى از جهان مقابله کند (جدول ۱).

جدول ۱

نرخهای رشد محصول ناخالص ملی (GNP)	(نیمتهای ۱۹۶۸) (%)		
۱۹۷۹	۱۹۸۲	۵/۴ -	۲/۶
۱۹۸۰	۱۹۸۳	۱/۱ -	۳/۲
۱۹۸۱	۱۹۸۴	۴/۱	۵/۷

مأخذ: مؤسسه دولتی آمار، آنکارا

هدف سال ۱۹۸۵ کمتر از ۵/۷٪ رشدی است که در سال گذشته وصول به آن تخمین زده می‌شد.
باین آوردن بیشتر هدف "نظم" مایه دردسرهای سیاسی برای اوزال خواهد شد. از طرف دیگر کاهش
پروژه‌های بخش عمومی به احتمال منجر به ایجاد مسایل حاد اقتصادی و آشفته‌گیهای سیاسی می‌گردد.

مسئله فقط این نیست که تعدادی از این پروژه‌ها نظیر بیل دوم، روی سفر و سد عظیم آتانورک در
جنوب شرقی کارهای ارزنده نمایشی هستند. موضوع فشارآورتر، تداوم ناکامی اقتصاد برای موجود
آوردن یک نرخ سنجیده سرمایه‌گذاری است.

در سال ۱۹۸۴ سرمایه‌گذاری ثابت بالغ بر ۱۸٪ تولید ناخالص ملی گردید یعنی به کمترین حد
این نسبت در ده سال (جدول ۲)، آنچه مهم است. این است که بخش عمومی دربرگیرنده ۵۹٪ از جمع
سرمایه‌گذاری بوده و بهیچ‌بهره‌ای رسیده که کاهش در این زمینه به‌وسیله بخش خصوصی حیران گردد.

جدول ۲

سرمایه‌گذاری ثابت (% از تولید ناخالص ملی)

۱۹۷۹	۱۹۸۲	۲۱/۸	۱۸/۶
۱۹۸۰	۱۹۸۳	۱۹/۵	۱۹
۱۹۸۱	۱۹۸۴	۱۸/۹	۱۸

مأخذ: سازمان دولتی برنامه، آنکارا

بازرگانان عمده در توجه به مسئله کند نبوده‌اند. ساکیپ سابانچی رئیس شرکت سابانچی در نوشته خود توضیح می‌دهد که سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در سال گذشته "فقط رقم کوچک ۷/۵٪ افزایش را ثبت کرده‌است و این حقیقت وجود دارد که این ارقام خیلی خوش‌بینانه نیستند. ولی آنها نشان می‌دهند که به‌رغم شرایط نامساعد فعالیت‌هایی در جهت سرمایه‌گذاری در سال ۱۹۸۴ صورت گرفته‌است." چون ضعف و احتیاط وجود دارد ارقام سرمایه‌گذاری هم در حال حاضر و هم در آینده با وضع نامالی روبه‌رو است. سابانچی می‌افزاید "در حال حاضر بینگاری عمومی هنوز یک منبع نگرانی است." آمار رسمی که همه‌آنها کمتر از میزان واقعی می‌دانند، رقم ۱۶/۵٪ را نشان می‌دهد. حتی با این رقم که از سال ۱۹۸۵ به‌طور مداوم افزایش یافته است، حالا بیش از سه میلیون نفر بینگار وجود دارد.

یکی از دلایل عمده عدم تمایل بخش خصوصی برای سرمایه‌گذاری، هزینه زیاد و یاردارنده اخذ وام است. نرخهای بهره ۸۰ تا ۹۰٪ به‌منظور مساعدت به اوزال برای جلوگیری از تورم روبه‌افزایش اواخر دهه ۱۹۷۰ بود.

بازرگانان هنگامی که در سال ۱۹۸۲ تورم به‌طور حالی به حدود ۳۰٪ کاهش یافت متعادل به برداشت بها بودند ولی دوام نداشت. علی کوچمن که تا این اواخر رئیس انجمن با نفوذ ترکیهای سیمی و بازرگانان ترکیه بود می‌گوید "تا حدود پارسین و ناراحت‌کننده‌ترین پس‌آمد در سال ۱۹۸۳ شاید افزایش کراف قیمت‌ها بود که احتمال دارد این حرکت دوباره از سر گرفته شود."

به‌نظر می‌رسد نگرانی کوچمن بجا باشد. نرخ تورم که در سال ۱۹۸۴ حدود ۵۰٪ بود، به ۱۲٪ در دو ماهه اول امسال رسید؛ اگر این رقم هم حفظ شود، نرخ تورم سال تازه می‌تواند بالا باشد.

حالا هم مسئله نرخهای بهره و هم تورم است که سبب نگرانی بازرگانان شده‌است. سابانچی از اینکه "دورنمایی از راه‌حلی برای نرخ گران وام گرفتن در بازار حلی (داخلی) دیده نمی‌شود." گفته می‌کند. با این همه نخست‌وزیر هنوز می‌تواند خودستایی کرده و بگوید "صادرات به میزان جدیدی رسیده و از ۷ میلیارد دلار تجاوز کرده‌است." در واقع جهت ارقام صادرات نشانگو یک رکورد قابل توجه‌است. (جدول ۳).

سال حاضر در مقایسه با سال
جدول ۳

تجارت خارجی (میلیون دلار)

	۱۹۸۵	۱۹۸۱	۱۹۸۲	۱۹۸۳	۱۹۸۴
صادرات	۲۹۱۰	۴۷۰۳	۵۷۴۶	۵۷۲۹	۷۱۳۴
واردات	۷۴۱۶	۸۹۳۳	۸۹۴۲	۹۲۳۵	۱۰۷۵۷
کسری	۴۵۰۶	۴۲۳۰	۳۱۹۶	۳۵۰۶	۳۶۲۳

مأخذ: سازمان دولتی برنامه، آنکارا

صادرات ترکیه در بین سالهای ۱۹۸۰ تا ۱۹۸۴ بیش از دو برابر شده است. در حالی که این موفقیت را نباید دست کم گرفت. تصویر کلی تجارت خارجی دلیلی برای جشن گرفتن ارائه نمی دهد. با آنکه در سال ۱۹۸۲ صادرات ترکیه ۲۲/۵٪ افزایش یافت. از ارائه کسری بازرگانی خودداری شد. آن هم بیش از ۳٪ افزایش یافت.

در ورای این رقبا حقایق متوشکننده‌ای وجود دارد. صادرکنندگان ترک موفقیت خود را تا حد زیادی مدیون انگیزه‌های سخاوتمندانه‌ای که دولت به شکل تخفیف‌های مالیاتی و اعتبار کم بهره ایجاد کرد می دانند.

این سوسیدهای زیاد سبب شده است تا ایالات متحد و چند کشور اروپای غربی با ایجاد محدودیت‌هایی در مورد واردات خود از ترکیه درصدهای مازمی برآید. اسوا "سهمیه سرانه" ایالات متحد هیتی بر ۱۷٪ حقوق کمرکی بر منسوجات ترکیه، دولت را وادار به ارسین بردن سوسید این بخش کرد. همچنان که اقدامات در جهت توسعه صادرات روبه گاهش دارد. باید دید آیا صادرکنندگان می توانند رقابت بیشتری به عمل آورند یا نه.

به طور کلی برای اقتصاد مهم است که آنها قابلیت خود را برای این کار ثابت کنند. کارآیی موفقیت آمیز ۲۲ میلیارد دلار بدهی خارجی ترکیه همان قدر به نحوه عملکرد آنها بستگی دارد که به حسن نیت مداوم صندوق بین المللی پول.

با مسائلی که گریبانگیر اقتصاد ترکیه است. با گرفتن روابط اقتصادی با سایر کشورهای خاورمیانه دارای اهمیت است که کاملاً "در طواری ملاحظات وحدت اسلامی قرار دارد.

همان طور که سال گذشته اوزال در اولین جلسه گنیمه دایمی برای همکاری اقتصادی و بازرگانی سازمان کنفرانس اسلامی (OIC) در استانبول اظهار داشت. تجارت خارجی کشورهای اسلامی همسایه بالغ بر ۴۰۰ میلیارد دلار است ولی فقط ۷٪ از این رقم بین خودشان صورت می گیرد. اوزال گفت "بعضی روابط بسیار مساعدی برای توسعه روابط تجاری بین خودمان وجود دارد بلکه در عرصه صنایع، سرمایه گذاری مشترک، عملیات اقتصادی و بازرگانی بروک و همکاری روز افزون بین بانکه‌ها نیز امکان توسعه همکاریها وجود دارد."

□